

Handbok för ST
Arbets- och Miljömedicin
Version 2.04

**SVENSK ARBETS- OCH MILJÖMEDICINSK FÖRENING
(SAMF)**

OCH

SVENSKA FÖRETAGSLÄKARFÖRENINGEN (SFLF)

Innehåll

INLEDNING.....	3
KOMPETENSKRAV OCH UTBILDNINGSAKTIVITETER	3
UTBILDNINGENS OMFATTNING	4
FÖR LÄKARE LEGITIMERADE INNAN 1 MAJ 2015	5
TILLGODORÄKNANDE AV TIDIGARE SPECIALITET.....	5
FÖR LÄKARE MED SPECIALISTKOMPETENS I YRKES- OCH MILJÖMEDICIN	5
FORMELLA KRAV OCH ANSVAR.....	6
A1. MEDARBETARSKAP, LEDARSKAP OCH PEDAGOGIK.....	8
A2. ETIK, MÅNGFALD OCH JÄMLIKHET	9
A3. VÅRDHYGIEN OCH SMITTSKYDD	10
A4. SYSTEMATISKT KVALITETS- OCH PATIENTSÄKERHETSARBETE	11
A5. MEDICINSK VETENSKAP	12
A6 LAGAR OCH ANDRA FÖRESKRIFTER SAMT HÄLSO- OCH SJUKVÅRDENS ORGANISATION	13
B1 KOMMUNIKATION MED PATIENTER OCH NÄRSTÅENDE	14
B2 SJUKDOMSFÖREBYGGANDE ARBETE	15
B3 LÄKEMEDEL	16
B4 FÖRSÄKRINGSMEDICIN	17
C1. SAMBANDSBEDÖMNING.....	19
C2. PATIENTUTREDNING	21
C3. GRUPPUNDERSÖKNINGAR.....	22
C4. EXPONERINGSUTREDNING	23
C5. ARBETETS ORGANISATION OCH HÄLSA	24
C6. RISKBEDÖMNING	25
C7. HÄLSOFRÄMJANDE.....	26
C8. ARBETE OCH SJUKDOM.....	27
C9. ARBETSFÖRMÅGA OCH REHABILITERING	28
C10. LAG OCH RÄTT.....	29
C11. MEDICINSKA KONTROLLER.....	30
C12. ETIK I ARBETSLIV OCH MILJÖ	31

TEORETISKA STUDIER 32

INLEDNING

Socialstyrelsens föreskrift SOSFS 2015:8 för specialiteten Arbets- och Miljömedicin innehåller allmänna delmål (a1-9, b1-4) och specialitetsspecifika delmål (c1-12). En föreskrift måste av nödvändighet vara mycket allmänt hållen, och ska vara giltig under lång tid framåt. Som stöd för ST-läkare, handledare, studierektorer och verksamhetschefer behövs därför en av professionen utformad handbok, som konkret beskriver hur olika moment och aktiviteter kan genomföras. En sådan handbok är ett levande dokument, som regelbundet behöver uppdateras för att svara mot aktuella behov av och förutsättningar för en högkvalitativ specialistutbildning.

I handboken finns förslag på utbildningsaktiviteter för de olika delmålen. De flesta av dessa har relevans för flera delmål och kan utföras både på Arbets- och Miljömedicinsk klinik (AMM) och Företagshälsovårdsenhet (FHV). Detta gäller även de egna teoretiska studierna och deltagandet i kurser.

Inom ST-utbildningen är dokumentation av uppnådda kunskaper och färdigheter ett absolut krav. Därför finns också förslag till hur sådan dokumentation skulle kunna utformas. Stort ansvar vilar på ST-läkaren själv. En så kallad *portfolio* där ST-läkaren samlar dokumentation som inte bara visar formella intyg, utan också ger prov på den kompetensutveckling läkaren genomgår, rekommenderas. Det kan vara avidentifierade journalanteckningar och utfärdade intyg, rapporter, egna reflektioner kring problemställningar samt dokumentation från möten med handledare, studierektor och verksamhetschef. Dokumentationen ska vara till hjälp både vid den formativa bedömningen (för att stödja och vägleda ST-läkaren) och vid den summativa bedömningen (när verksamhetschefen ska utfärda intyg efter avslutad utbildning)

KOMPETENSKRAV OCH UTBILDNINGSAKTIVITETER

I delmålen används *behärska* för att uttrycka det mest omfattande kompetenskravet. Med *behärska* avses här att läkaren uppvisar de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som krävs för att fullständigt och självständigt kunna utföra de arbetsuppgifter som förekommer inom området som delmålet avser. Det kan t.ex. vara att läkaren fullständigt och självständigt kan bedöma, utreda, behandla och följa upp en patient/ett ärende och använda de tekniker som är relevanta för området.

Mindre omfattande kompetenskrav vad gäller färdigheter beskrivs genom uttryck som *kunna handlägga*, *kunna bedöma*, *kunna samverka* etc. För kunskapskrav används uttryck som *ha eller uppvisa kunskap om*, *ha eller uppvisa kännedom om*.

En rad olika utbildningsaktiviteter som ska ingå i specialiseringstjänstgöringen har definierats i föreskriften (2 kap. 4 §):

klinisk tjänstgöring under handledning	ST-läkarens yrkesutövning under eget ansvar och med stöd av handledare
auskultation	Att följa en kollegas yrkesutövning i utbildningssyfte
kurs	Strukturerad utbildning som utgår från uppsatta utbildningsmål*
kvalitets-och utvecklingsarbete	Arbete som ST-läkaren genomför och som är en del i hälso- och sjukvårdens systematiska kvalitetsarbete
självständigt skriftligt arbete	Skriftligt arbete som genomförs under handledning, där ST-läkaren självständigt på ett vetenskapligt sätt belyser ett problemområde

* jämfört med tidigare målbeskrivningar är detta en utvidgad definition, som inkluderar såväl externt som internt utarbetad utbildningsaktivitet

UTBILDNINGENS OMFATTNING

Utbildningsstrukturen för grundspecialiteten Arbets- och Miljömedicin bygger på att ST-läkaren under minst fem års heltidstjänstgöring (eller deltidstjänstgöring omräknat till motsvarande heltid) skaffar sig kunskaper och färdigheter genom integrerad tjänstgöring, självstudier och handledning både på AMM-klinik och FHV-enhet samt sidoutbildning. Det är en fördel att kunna integrera utbildningsmomenten på AMM-klinik och FHV-enhet när så är möjligt. En bra metod är att skapa en basgrupp där en grupp av ST-läkare från AMM-kliniker och FHV-enheter, handledare och specialister regelbundet träffas i seminarieform under en längre tid och där olika teman behandlas enligt plan.

Huvudutbildning, som normalt omfattar tre år, sker både på AMM-klinik och FHV-enhet. Minst ett år motsvarande heltidstjänstgöring bör göras inom vardera området. Det kan vara en fördel att tjänstgöring på FHV sker på enheter av olika karaktär. Sidoutbildning skall ske inom allmänmedicin, internmedicin och psykiatri samt eventuellt ytterligare valda områden. Sidoutbildningen omfattar normalt två års heltidstjänstgöring under handledning.

ST-läkaren skall ges möjlighet att under arbetstid delta i utbildningsaktiviteter och genomföra självstudier i rimlig omfattning. Ett riktmärke för den tid som måste avsättas bör vara Sveriges Läkarförbunds rekommendation för fortbildning av färdiga specialister, dvs. 4 timmar per vecka, utöver kurser och projektarbeten.

Tid måste avsättas för regelbundna avstämningar med handledare, gärna veckovis. Handledningen kan med fördel genomföras i grupp med flera ST-läkare där olika teman behandlas. Avstämningar ska också ske med verksamhetschef och studierektor.

UNDER TJÄNSTGÖRINGEN VID ARBETS- OCH MILJÖMEDICIN BÖR ST-LÄKAREN

- självständigt handlägga kliniska utredningar (individnivå)
- genom arbetsplatsbesök skaffa sig en god uppfattning om vanligt förekommande arbetsmiljöer
- medverka i utredningar av exponering och ohälsa på arbetsplatser och i den allmänna miljön (grupp- och organisationsnivå)
- medverka vid riskbedömning och riskkommunikation till berörda parter
- aktivt medverka i utbildningsverksamhet
- få en inblick i aktuell arbetsmiljö- och miljömedicinsk forskning

UNDER TJÄNSTGÖRINGEN VID FÖRETAGSHÄLSOVÅRD BÖR ST-LÄKAREN

- självständigt handlägga kliniska patientutredningar
- delta i teamarbete om individ, grupp och organisation
- genom arbetsplatsbesök skaffa sig en god uppfattning om vanligt förekommande arbetsmiljöer
- arbeta med arbetslivsinriktad rehabilitering och bedömning av arbetsförmåga
- delta i kundföretagens arbetsmiljöarbete
- aktivt medverka i utbildningsverksamhet
- delta i arbetet med att genomföra lagstadgade medicinska kontroller och tjänstbarhetsbedömningar*

* För att få utföra tjänstbarhetsbedömning enligt AFS 2005:6 krävs kompetens enligt § 8, bland annat två års heltidstjänstgöring inom civil företagshälsovård eller motsvarande inom försvarsmakten inklusive godkänd kurs (delmål c11).

FÖR LÄKARE LEGITIMERADE INNAN 1 MAJ 2015

Specialistutbildning i den sammanslagna specialiteten Arbets- och miljömedicin enligt SOSFS 2008: 17 kan genomföras under förutsättning att läkaren begär att få sin ansökan prövad enligt den författningen och ansökan inkommer senast den 30 april 2022.

TILLGODORÄKNANDE AV TIDIGARE SPECIALITET

6 KAP. OM TILLGODORÄKNANDE AV KOMPETENS

---

1 § Om en läkare vill uppnå specialistkompetens i ytterligare en specialitet, får tidigare specialiseringstjänstgöring tillgodoräknas efter prövning.

FÖR LÄKARE MED SPECIALISTKOMPETENS I YRKES- OCH MILJÖMEDICIN

För specialister i Yrkes- och miljömedicin, som önskar att komplettera till Arbets- och miljömedicin, bör tidigare kompetens, erfarenhet och tidigare genomförd utbildning vägas in. Tjänstgöring på AMM-klinik och FHV efter erhållen specialitet i Yrkes- och miljömedicin torde kunna räknas in för att uppfylla tidsramen på minst 2,5 års utbildningstid för den nya specialiteten. Tidigare arbete på FHV-enhet under handledning såsom anställd bör likställas med tjänstgöring som ST-läkare.

Den kunskap och erfarenhet som behövs för att uppnå huvuddelen av delmålen inom specialiteten Arbets- och miljömedicin finns redan för dessa specialister. En kortare tematisk kompletterande utbildning behövs inom de delmål som är nytillkomna eller där man efter upprättande av studieplan anser det vara önskvärt.

Dock saknar många specialister i Yrkes- och miljömedicin egen erfarenhet av arbete på Företagshälsovårdsenhet och har därmed en begränsad erfarenhet av arbetsinriktad rehabilitering. I dessa fall är det nödvändigt med kompletterande tjänstgöring på en eller helst flera FHV- enheter under handledning. Sådan tjänstgöring kan lämpligen ske på deltid, fördelat över en längre tid. Om tjänstgöring endast sker på en FHV-enhet rekommenderas auskultation på några andra typer av FHV- enheter.

Det är viktigt att dessa läkare även deltar i utbildningsaktiviteter i basgrupp med andra ST-läkare från AMM och FHV under utbildningstiden.

UTBILDNINGSTID

Tidsramen på 2,5 års tjänstgöring vid AMM eller FHV utöver tidigare ST-tjänstgöring i Yrkes- och miljömedicin ska för dessa läkare uppfyllas. Har man själv varit handledare för ST- läkare under denna tid bör detta kunna jämföras med att arbeta under handledning.

BEDÖMNING AV FÄRDIGHETER

Har man själv varit ansvarig för eller lett utbildningar inom ett delmål får kurskravet inom detta anses uppfyllt.

Delmålet om självständigt vetenskapligt arbete kan dokumenteras med tidigare genomförd studie, antingen framförd vid sammankomst eller publicerad i facktidskrift.

Delmålet om kvalitets- och utvecklingsarbete kan godkännas utifrån tidigare dokumenterade sådana utförda arbeten.

På detta sätt borde flertalet av de som är specialister i Yrkes- och miljömedicin kunna få specialistkompetens i Arbets- och miljömedicin efter kompletterande tjänstgöring på FHV-enhet.

FORMELLA KRAV OCH ANSVAR

INDIVIDUELLT UTBILDNINGSPROGRAM

Den legitimerade läkare som genomgår specialiseringstjänstgöring (ST-läkaren) enligt SOSFS 2015:8 ska ha ett individuellt utbildningsprogram som utgår från målbeskrivningen för specialiteten och som omfattar den tjänstgöring och kompletterande utbildning som behövs för att uppfylla kompetenskraven i målbeskrivningen.

HANDLEDARE

---

1. Skall vara specialist i Arbets- och Miljömedicin
2. Skall vara handledarutbildad
3. Skall medverka i det individuella utbildningsprogrammet i form av stöd och vägledning och med största möjliga kontinuitet.
- 4.Handledningen bör planeras in i det ordinarie schemat

STUDIEREKTOR

---

1. Skall vara specialist. Det är lämpligt att studierektor är specialist inom Arbets- och Miljömedicin, Yrkes- och Miljömedicin, Yrkesmedicin, Företagshälsövård eller Arbetsmedicin
2. Skall vara handledarutbildad
3. Samordnar den interna och externa utbildningen för ST-läkarna
4. Utgör en organisatorisk stödfunktion till verksamhetschef, handledare och ST-läkare
5. Ansvarar för att introduktionsprogram tas fram
6. Tar del av bedömningen av ST-läkarens kompetens

VERKSAMHETSCHEF

---

1. Skall vara specialist i Arbets- och Miljömedicin
2. Om verksamhetschefen inte uppfyller kravet i punkt 1 skall denna verksamhetsfunktion delegeras till läkare som uppfyller detta och kan ansvara för punkterna 3-5.
3. Skall ansvara för att ett individuellt utbildningsprogram tas fram, följs upp regelbundet och revideras vid behov, i samråd med studierektor, handledare och ST-läkaren.
4. Ansvarar för att en huvudansvarig handledare utses
5. Ansvarar för att den kontinuerliga bedömningen dokumenteras

VÅRDGIVARE

Skall ansvara för att

- Det finns förutsättningar i verksamheten för ST-tjänstgöring av hög och jämn kvalitet

- det finns tillgång till studierektor
- det finns tillgång till handledare som motsvara behovet av handledning
- det finns tillgång till medarbetare som kan ge nödvändiga instruktioner om verksamhetsspecifika tekniker och tillvägagångssätt
- studierektor har relevant specialistkompetens
- att kvaliteten i ST-tjänstgöringen säkerställs genom systematisk granskning och utvärdering
- kvaliteten även granskas och utvärderas av en extern ojävig aktör
- extern granskning bör ske vart femte år

HANDLENDARUTBILDNING

SFLF kommer regelbundet att anordna handledarutbildningar som svarar mot kravet att omfatta handledning, pedagogik, metoder för bedömning, kommunikation och etik. Utbildningen har fokus på specialistutbildningen i Arbets- och miljömedicin och Arbetsmedicin och riktar sig till såväl handledare och adepter, som tillsammans planerar och reflekterar över ST-utbildningen.

För de allmänna delmålen A1-9 och B1-4 finns här kommentarer och råd, som är av särskild relevans för AMM-specialiteten.

A1. MEDARBETARSKAP, LEDARSKAP OCH PEDAGOGIK

Delmålet anknyter särskilt till de specialitetsspecifika delmålen c3, c5, c6, c7, c9, c10 och c12.

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- kunna ta ett ansvar för det kontinuerliga lärandet på arbetsplatsen
- kunna utöva ledarskap i det dagliga arbetet, inklusive leda ett vårdteam
- kunna ta ett ansvar för utvecklingen av det multiprofessionella samarbetet
- kunna ta ett ansvar för samarbetet med patienter och närstående
- kunna samarbeta i nätverk kring patienten
- kunna samverka med aktörer utanför hälso- och sjukvården, till exempel socialnämnder, verksamheter inom socialtjänsten, skola och Försäkringskassan
- kunna presentera och förklara medicinsk information på ett sätt som är förståeligt för mottagaren, såväl skriftligt som muntligt
- kunna planera och genomföra undervisning
- kunna handleda och instruera medarbetare och studenter

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Lärande sker på AMM-klinik och FHV-enhet. Exempel på moment där ledarskap tränas är arbete i mindre team, ansvar för en arbetsgrupp med avgränsat uppdrag, eller uppdrag att leda ett projektarbete. Delmålet har därför direkt relevans för det kvalitets- och utvecklingsarbete som ska genomföras under utbildningstiden. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Karakteristiskt för specialiteten är samverkan med aktörer utanför hälso- och sjukvården såsom arbetsgivare, myndigheter samt fackliga och andra intresseorganisationer. Det innefattar såväl ärenden som aktualiseras i patientarbetet som ärenden med tydligt grupp- eller systemperspektiv.

Denna större krets av aktörer ställer särskilda krav på medarbetar-, ledarskap och pedagogik. Det är därför viktigt att ST-läkaren kontinuerligt under utbildningstiden ges tillfälle att delta i sådan samverkan genom auskultationer och aktiviteter med eget ansvar, och att det ges tillfälle till reflektioner om läkarens roll inom FHV.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- Arbetsmedicinsk introduktionskurs
- Ledarskapskurs för ST
- SK-kurs i det allmänna utbudet

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

A2. ETIK, MÅNGFALD OCH JÄMLIKHET

Delmålet anknyter särskilt till de specialitetsspecifika delmålen c2, c5, c10, c11, c12

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- Uppvisa kunskap om innebörden av medicinsk-etiska principer samt kunna identifiera etiska problem och analysera dessa på ett strukturerat sätt
- Kunna hantera värdekonflikter i det dagliga arbetet
- Kunna bemöta människor som individer och med respekt oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Metoder för lärande är kliniskt arbete, medsittning, diskussioner om etiska frågeställningar i tvärprofessionella team och vid handledning. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Under handledning kunna identifiera och hantera de etiska värdekonflikter som kan uppstå mellan patient, andra arbetstagare, arbetsledare, kundföretag, egna enheten och samhället.

FÖRSLAG PÅ KURSER

Inga obligatoriska kurser.

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

A3. VÅRDHYGIEN OCH SMITTSKYDD

Delmålet anknyter särskilt till de specialitetsspecifika delmålen c7, c8, c10, c11 och c12

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- kunna ta ett ansvar för att vårdrelaterade infektioner och smittspridning förebyggs

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och samhälle. Metoder för lärande är kliniskt arbete, teoretiska studier. Feedback ges via handledning enskilt och i grupp.

Vid tjänstgöring på FHV-enhet är hygien- och smittspridningsfrågor aktuella på arbetsplatser exempelvis med livsmedelshygieniska krav och inom skola, vård och omsorg. God förtrogenhet med och förmåga att tillämpa riktlinjer och regelverk är därför nödvändig.

FÖRSLAG PÅ KURSER

Ingen obligatorisk kurs

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare

A4. SYSTEMATISKT KVALITETS- OCH PATIENTSÄKERHETSARBETE

Delmålet anknyter särskilt till det specialitetsspecifika delmålet c3

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- kunna kritiskt granska den egna verksamheten och kunna genomföra en risk- och händelseanalys
- kunna ta ett ansvar för att förbättrande åtgärder, processer och rutiner för patientnytta genomförs systematiskt
- kunna ta ett ansvar för att integreringen av nya tekniker och metoder i det dagliga hälso- och sjukvårdsarbetet

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Metoder för lärande är kliniskt arbete, teoretiska studier, eget kvalitets- och utvecklingsarbete. Feedback ges via handledning enskilt och i grupp.

ST-läkaren ska kritiskt kunna granska evidensen för metoder och åtgärder, som används inom verksamheten. Denna kunskap bör sedan kunna förmedlas och integreras i det löpande kvalitets- och utvecklingsarbetet inom verksamheten. Exempel på moment där kvalitets- och patientsäkerhetsarbete kan praktiseras är vid eget arbete eller i en arbetsgrupp med uppdrag att utveckla verksamhetens rutiner gällande ett avgränsat område.

FÖRSLAG PÅ KURSER

Deltagande i seminarium och större yrkesrelaterad sammankomst

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kvalitets- eller utvecklingsarbete

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kvalitets- eller utvecklingsarbete från handledare

A5. MEDICINSK VETENSKAP

Delmålet anknyter särskilt till de specialitetsspecifika delmålen c1, c3, c4, c6, c7, c12

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- uppvisa fördjupade kunskaper om medicinskt vetenskapliga metoder och etiska principer
- kunna kritiskt granska och värdera medicinsk vetenskaplig information
- uppvisa ett medicinskt vetenskapligt förhållningssätt till rutiner och arbetssätt i det dagliga arbetet

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Metoder för lärande är kliniskt arbete, teoretiska studier, deltagande i seminarier och gruppdiskussioner, eget kvalitets- och utvecklingsarbete eller skriftligt självständigt arbete. Feedback ges via handledning enskilt och i grupp.

ST-läkaren ska skaffa sig en grundläggande förståelse för vetenskapliga metoder, såväl kvantitativa som kvalitativa, som används inom olika vetenskapliga områden. Utöver medicinska vetenskaper innefattar detta såväl det beteendevetenskapliga som det naturvetenskapliga området. Sådan kunskap är nödvändig för att t ex bedöma exponeringsutredningar avseende organisatoriska, kemiska och fysikaliska förhållanden.

Att kritiskt kunna granska och värdera medicinsk vetenskaplig information är en grundläggande färdighet som tillämpas vid sambandsbedömningar i ärenden som rör såväl individer som grupper.

ST-läkaren ska vidare bli förtrogen med epidemiologiska principer, och kunna genomföra enkla deskriptiva analyser av ett eget datamaterial från en gruppundersökning.

ST-läkaren ska kritiskt kunna granska evidensen för metoder och åtgärder, som används inom verksamheten. Detta kan med fördel integreras i ett kvalitets- och utvecklingsarbete.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SK-kurs i det allmänna utbudet
- Kurs från AMM-klinik om riskvärdering

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Eget vetenskapligt arbete
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om självständigt skriftligt arbete enligt vetenskapliga principer från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

A6 LAGAR OCH ANDRA FÖRESKRIFTER SAMT HÄLSO- OCH SJUKVÅRDENS ORGANISATION

Delmålet anknyter särskilt till det specialitetsspecifika delmålet c9, c10, c11 och c12

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- uppvisa kunskap om lagar och andra föreskrifter som gäller för hälso- och sjukvården och dess personal
- uppvisa kunskap om hälso-och sjukvårdens organisation och administration
- uppvisa kunskap om hälso-och sjukvårdens ekonomiska styrsystem samt deras betydelse för prioriteringar och avvägningar i det dagliga arbetet

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNA

Fokus är organisation och samhälle. Metoder för lärande är klinisk tjänstgöring under handledning, litteratur och auskultation. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

På AMM-klinik och FHV ska ST-läkaren skaffa sig en grundläggande kunskap om hur hälso- och sjukvården på ett nationellt och regionalt plan är organiserad och administrerad med landsting, kommunal och privat vård, vårdval och vårdgarantier. Kunskap om de särskilda villkor som styr företagshälsovård, som i de flesta fallen utövas som en icke-offentlig vinstdrivande verksamhet, är också nödvändig. Det är också viktigt att ST-läkaren får en grundläggande förståelse av ledningssystemen som vårdgivare och kundföretag upprättar.

ST-läkaren ska kunna tillämpa denna kunskap vid samverkan med aktörer och myndigheter utanför hälso- och sjukvården, såsom Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, andra myndigheter, arbetsgivare samt fackliga och andra intresseorganisationer.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- Arbetsmedicinsk introduktionskurs
- SK-kurs i det allmänna utbudet

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

B1 KOMMUNIKATION MED PATIENTER OCH NÄRSTÅENDE

Delmålet anknyter särskilt till de specialitetsspecifika delmålen c9, c10, c11

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- kunna anpassa sättet att kommunicera utifrån patienters och närståendes individuella behov och kommunikativa förmåga
- kunna ge patienter och närstående svåra besked med respekt, empati och lyhördhet
- kunna stärka patientens förmåga att hantera en förändrad livssituation till följd av sjukdom eller funktionsnedsättning
- kunna samråda med patienter och närstående om patientens egenvård

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och organisation. Metoder för lärande kan vara kliniskt arbete, medsittning, videospelad konsultation, medverkan vid informationstillfällen och möten i andra sammanhang. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp. Deltagande i Balintgrupp kan vara mycket värdefullt i detta sammanhang.

ST-läkaren ska vidareutveckla sin förmåga till god kontakt och dialog. Det gäller såväl den enskilde patienten som grupper av arbetstagare på en arbetsplats. Det gäller också en rad andra aktörer - arbetsgivare, tjänstemän vid myndigheter, beslutsfattare, och ibland även allmänhet och media. ST-läkaren ska därför ges tillfälle att medverka vid kontakter med olika målgrupper såväl inom som utanför den egna enheten.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SFLF: Levnadsvanornas betydelse för hälsa och arbetsliv
- SFLF: Arbetsrätt och lagstiftning för FHV
- SFLF: Arbetsinriktad rehabilitering
- SK-kurs i det allmänna utbudet

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

B2 SJUKDOMSFÖREBYGGANDE ARBETE

Delmålet anknyter särskilt till de specialitetsspecifika delmålen c7, c8, c9

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- kunna vägleda patienter i frågor råd om levnadsvanor i syfte att
  - förebygga uppkomsten av sjukdomar som grundar sig i en eller flera levnadsvanor
  - förbättra prognosen hos patienter med sjukdom som grundar sig i en eller flera levnadsvanor

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och samhälle. Metoder för lärande är kliniskt arbete under handledning, deltagande i en eller flera kurser samt deltagande vid större yrkesrelaterad sammankomst. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Levnadsvanor, såsom t ex stress, kost, tobak, motion, sömn, risk-och missbruk, har betydelse inte bara för hälsa och uppkomst av sjukdomar, utan också för arbetshälsan. Levnadsvanornas betydelse är därmed viktigt att belysa i det preventiva arbetet på individ- och gruppnivå. Det gäller både primär och sekundär prevention.

ST-läkaren skall tillägna sig kunskap om samband som finns mellan levnadsvanor, hälsa och arbetsförhållanden samt om evidensbaserade metoder för hälsofrämjande åtgärder.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SFLF: Levnadsvanornas betydelse för hälsa och arbetsliv
- Kurser i det allmänna utbudet

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

B3 LÄKEMEDEL

Delmålet anknyter särskilt till det specialitetsspecifika delmålet c8

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- kunna anpassa läkemedels-behandlingen efter patientens ålder, kön, vikt, njur- och leverfunktion samt eventuell samsjuklighet och övrig medicinering
- kunna bedöma risker för interaktioner och biverkningar vid läkemedelsbehandling
- kunna samarbeta med patienter och närstående för att uppnå följsamhet till läkemedelsbehandlingen
- kunna samverka med andra aktörer i vårdkedjan om patientens läkemedelsbehandling
- kunna kritiskt granska och värdera information om läkemedel
- uppvisa kunskap om läkemedels inverkan på miljön
- uppvisa kunskap om hälsoekonomiska aspekter av läkemedelsbehandling

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ och samhälle. Metoder för lärande är klinisk tjänstgöring under handledning samt deltagande i breda utbildningsaktiviteter för att upprätthålla medicinsk kompetens. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Kunskap och erfarenhet från sidoutbildning utgör den dominerade delen för detta delmål. Samverkan med andra aktörer i vårdkedjan är en viktig del av delmålet.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SK-kurs i det allmänna utbudet

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

B4 FÖRSÄKRINGSMEDICIN

Delmålet anknyter särskilt till de specialitetsspecifika delmålen c8, c9

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- kunna tillämpa metoder inom försäkringsmedicin som en del av behandlingen av den enskilda patienten
- kunna samverka i försäkringsmedicinska frågor som rör den enskilda patienten med aktörer inom och utanför hälso- och sjukvården

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Metoder för lärande är kliniskt arbete under handledning, medsittning, diskussioner kring ärenden i det egna teamet och vid samverkan med arbetsgivare och Försäkringskassan, deltagande i utbildningsaktiviteter riktade till kundföretag. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

På FHV och AMM-klinik ska ST-läkaren bli förtrogen med de olika former av stödjande åtgärder som finns inom de allmänna socialförsäkringssystemen samt andra försäkringssystem.

I det enskilda patientärendet ska ST-läkaren kunna tillämpa de regelverk som finns för att stödja arbetsinriktad rehabilitering. Inom arbetsmedicinen berörs så gott som alltid en bredare krets på arbetsplatsen i varje rehabiliteringsärende.

I det kliniska arbetet tydliggörs kundföretagens arbetsmiljö och organisatoriska förhållanden, och hur detta påverkar möjligheterna till arbetsåtergång.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SFLF: Arbetsinriktad rehabilitering
- SK-kurs i det allmänna utbudet

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

Specialitetsspecifika mål

C1. SAMBANDSBEDÖMNING

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- behärska bedömning av samband mellan ohälsa och exponering i arbetsmiljön och i den allmänna miljön

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Genom teoretiska studier skaffar sig ST-läkaren den grundläggande kunskapen om faktorer i arbetsmiljö och omgivningsmiljö och deras inverkan på hälsa. Kliniskt arbete, medsittning, teamkonferens, medverkan vid informationstillfällen och möten i andra sammanhang ger incitament till problembaserat lärande och egna studier för att få fördjupad kunskap. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

God kunskap om hur faktorer i arbetsmiljö och omgivningsmiljö påverkar hälsa är grundläggande för hela det arbets- och miljömedicinska området. Kunskap om principer för riskbedömning och värdering av samband är också nödvändig.

Utbildningsaktiviteter

En viktig metod för lärande är patientutredningar. För de vanligast förekommande ohälsotillstånden/patientgrupperna avseende **arbetsmiljö** ska ST-läkaren ha handlagt flera ärenden ur varje nedanstående grupp (här definierade utifrån exponering)

- Ergonomiska faktorer
- Organisatoriska och psykosociala faktorer
- Kemiska hälsorisker
- Vibrationer
- Övriga fysikaliska faktorer (t ex buller, inomhusmiljö)

På AMM-klinik och FHV-enhet genomförs

- Arbetsplatsbesök tillsammans med läkarkollega, företagssköterska, ergonom, arbetsmiljöingenjör eller beteendevetare i anslutning till enskilda ärenden
- Riskbedömningar med exponeringsvärdering i anslutning till patientärenden
- Sambandsbedömning, med beaktande av aktuellt kunskapsläge avseende det aktuella problemet
- Återrapport till kund/patient med förslag till åtgärder för prevention
- Ett särskilt moment är att utforma arbetsskadeintyg. Sådana intyg bör ha utfärdats inom de vanligaste förekommande diagnosgrupperna (AMM).

På AMM-klinik ges tillfälle till fördjupad utredning och diskussion kring frågeställningar som aktualiseras under tjänstgöringen på FHV. På FHV-enhet ges tillfälle till fördjupade diskussioner och uppföljningar mot kundföretag.

ST-läkaren skall få erfarenhet av handläggning av problem i **inomhusmiljö** på arbetsplatser och i bostäder på såväl individ- som gruppnivå. ST-läkaren ska ha kunskap om relevant medicinsk utredning, delta i exponeringsutredning, riskbedömning och kommunikation med berörda.

ST-läkaren möter frågeställningar inom området **yttre miljö** främst under tjänstgöring på AMM-klinik.

- ST-läkaren bör delta i okomplicerad rådgivning till enskilda, t ex angående miljöfaktorer i bostads- och omgivningsmiljö.
- ST-läkaren bör ges tillfälle att delta i någon eller några mer omfattande miljömedicinska utredningar. Sådana handlar oftast om bedömning av hälsorisk på gruppnivå eller samhällsnivå pga luftföroreningar, samhällsbuller, joniserande och icke-joniserande strålning, persistenta organiska föreningar och toxiska metaller (t ex vid förorenad mark, i dricksvatten och livsmedel).

FÖRSLAG PÅ KURSER

- Kurser från AMM-kliniker
- NIVA-kurser
- Arbetsmedicinsk introduktionskurs

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation (arbetsplatsbesök och patientutredningar, minst ett exempel från varje exponeringsgrupp, miljömedicinska frågeställningar)
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C2. PATIENTUTREDNING

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- behärska klinisk handläggning av patienter med tillstånd som kan vara relaterade till exponering i arbetsmiljön och den allmänna miljön med helhetssyn och beaktande av medicinsk, funktionell, psykologisk och social situation

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individen. Metoder för lärande är teoretiska studier, kliniskt arbete, medsittning, teamkonferens, medverkan vid informationstillfällen och möten i andra sammanhang. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Läkarens specifika roll vid en arbets- och miljömedicinsk utredning av en enskild patient är att kunna integrera kunskap om aktuella risk- och friskfaktorer, exponeringsförhållanden, medicinsk diagnostik och behandling samt möjliga åtgärder på och utanför arbetsplatsen och kunna tillämpa denna kunskap så att patientens situation adekvat belyses.

Utbildningsaktiviteter på AMM-klinik och FHV-enhet:

- Riskinventering och exponeringsbedömning vid besök på arbetsplatsen med läkarkollega, företagssköterska, yrkeshygieniker/arbetsmiljöingenjör, fysioterapeut/ergonom och psykolog/beteendevetare
- Medicinsk undersökning
- Sambandsbedömning och åtgärdsförslag, baserat på aktuellt kunskapsunderlag och evidens
- Kommunikation av bedömning och åtgärdsförslag till berörda parter

Problemområden som ska behärskas är exempelvis muskulo-skeletal ohälsa, psykisk ohälsa, luftvägssjukdomar, ohälsa orsakad av vibrationer samt besvär av övriga fysikaliska faktorer (t ex buller, ogynnsamma inomhusmiljöfaktorer). Flera patientutredningar inom varje område bör ha genomförts. På AMM-klinik bör tillfälle ges till fördjupad utredning och diskussion kring aktuella frågeställningar. På FHV-enhet kan ett enskilt patientfall ge tillfälle till fördjupning av frågeställningar inte bara för individen utan för grupper.

Om ST-läkaren inte får tillfälle att under tjänstgöring på FHV och AMM möta problemställningar inom alla de ovan angivna områdena ska denne ges möjlighet till auskultation på annan enhet för att skaffa sig tillräckligt bred erfarenhet.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- Kurser från AMM-klinikerna
- NIVA-kurser

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation till portfolio (arbetsplatsbesök och patientutredningar, minst ett exempel från varje exponeringsgrupp)
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C3. GRUPPUNDERSÖKNINGAR

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- behärska utformning av hälsoundersökningar eller andra kartläggningar av hälsa på gruppnivå utifrån aktuell exponering
- kunna planera och genomföra hälsoundersökningar eller andra kartläggningar utifrån aktuell exponering, och kunna återrapportera till berörda parter

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDEDNING:

Fokus är grupp. Metoder för lärande är teoretiska studier, kliniskt arbete i team, medverkan vid informationstillfällen och möten i andra sammanhang. Feedback ges i handledning enskilt eller i grupp.

Detta delmål har fokus på tillämpad kunskap om hälsoundersökningar och andra kartläggningar på gruppnivå vid befarat ogynnsamma förhållanden avseende en rad olika riskfaktorer såsom belastningsergonomiska förhållanden, organisatoriska och psykosociala förhållanden, kemiska hälsorisker, vibrationer, buller samt inomhusmiljöproblem. Gruppundersökningar kan också aktualiseras i bostadsmiljö och i omgivningsmiljö.

Undersökningar på arbetsplats kan med fördel göras i samverkan med FHV-enhet. På AMM-klinik tillfälle ges till fördjupning och diskussion kring aktuella frågeställningar. På FHV-enhet ges tillfälle till återkoppling och uppföljning på arbetsplatsen.

Delmålet kan också lämpa sig för fördjupning inom ramen för ett kvalitets- och utvecklingsarbete.

Utbildningsaktiviteter

- Riskinventering och exponeringsbedömning genom besök på plats med läkarkollega, företagssköterska, yrkeshygieniker/arbetsmiljöingenjör, fysioterapeut/ergonom eller psykolog/beteendevetare
- Utformning av lämpligt upplägg för gruppundersökning
- Utformning av lämplig metod för hälsokartläggning/medicinsk undersökning/hälsokartläggning för deltagare i en gruppundersökning)
- Muntlig och skriftlig återrapportering till berörda parter

FÖRSLAG PÅ KURSER

- Arbetsmedicinsk introduktionskurs
- Kurser från AMM-kliniker

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation till portfolio (t ex skriftlig återrapportering efter en gruppundersökning till kundföretag, rapport från kvalitets-och utvecklingsarbete)
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C4. EXPONERINGSUTREDNING

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- ha kunskap om metoder för utredning av exponeringsförhållanden i olika [miljöer]arbetsmiljöer
- kunna använda exponeringsutredningar vid handläggning av arbets- och miljömedicinska patienter och vid andra ärenden

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och organisation. Metoder för lärande är teoretiska studier, kliniskt arbete i team, medsittning/auskultation, medverkan vid informationstillfällen och möten i andra sammanhang. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Arbetsmiljöingenjörer och yrkes- och miljöhygieniker behärskar exponeringsutredningar avseende kemiska och fysikaliska faktorer, fysioterapeuter/ergonomer avseende ergonomiska faktorer och psykologer/beteendevetare avseende organisatoriska och psykosociala arbetsförhållanden. Utredning av exponeringsförhållanden i yttre miljö görs ofta av konsultfirmor.

ST-läkaren behöver en grundläggande förståelse för sådana exponeringsutredningar för att kunna värdera resultaten och använda sig av dem i sitt eget arbete. ST-läkaren behöver också en grundläggande förståelse för olika preventiva åtgärder, som kan föreslås av företrädare för de olika professionerna.

Utbildningsaktiviteter

- Utvärdera exponeringskartläggning med och utan mätningar som gjorts av andra experter
- Använda exponeringsutredningar vid arbetsmedicinska och miljömedicinska bedömningar
- Tillsammans med teamet kunna värdera och ge åtgärdsförslag som är anpassade till den aktuella situationen

På AMM-klinik bör ges tillfälle till fördjupad utredning och diskussion kring aktuella frågeställningar. På FHV-enhet kan ges tillfälle till återkoppling och uppföljning på arbetsplatsen.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- Kurser från AMM-kliniker

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation till portfolio (t ex exempel på sammanfattande bedömningar med ställningstagande till exponeringsutredning och åtgärdsförslag)
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C5. ARBETETS ORGANISATION OCH HÄLSA

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- ha kunskap om den inverkan som arbetsorganisation har på individer och grupper

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och organisation. Metoder för lärande är teoretiska studier, kliniskt arbete i team, medsittning/auskultation, medverkan vid informationstillfällen och möten i andra sammanhang. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Detta delmål fokuserar på de psykiska, psykosociala och sociala aspekterna av begreppet organisation. I rollen som arbetsmedicinsk läkare är det viktigt att ha kunskap om hur organiseringen av arbetet påverkar individ och grupper inom organisationen. Den kunskapen behövs både vid arbete med individuella rehabiliteringsärenden, men även vid arbete av förebyggande och främjande karaktär.

Utbildningsaktiviteter

- Skaffa sig kännedom om kundföretagens organisation, hälso- och ohälsotal, HR-funktion, systematiska arbetsmiljöarbete och utifrån detta göra en behovsanalys
- Delta i kunddialoger
- I enskilda ärenden tillsammans med teamet bedöma hur arbetsorganisation (t.ex. arbetstider, löneform och bemanning) påverkar den enskilde och grupper av arbetstagare

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SFLF: Organisationens inverkan på individ och grupp

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation (t ex exempel på behovsanalys)
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C6. RISKBEDÖMNING

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- ha kunskap om identifiering, värdering och kontroll av riskfaktorer i arbetsmiljön och den allmänna miljön samt åtgärder för att förbättra ogynnsamma förhållanden
- kunna tillämpa denna kunskap vid handläggning av individ- och gruppärenden

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och organisation och samhälle. Metoder för lärande är teoretiska studier, kliniskt arbete i team med arbetsmiljöingenjör/yrkes och miljöhygieniker, fysioterapeut/ergonom och psykolog/beteendevetare. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Riskbedömning är en grundförutsättning för allt förebyggande arbete. Riskbedömningar görs när problem uppstått, men även inför planerade förändringar, och har nästan alltid såväl individ-, grupp- och organisationsperspektiv. Beroende på det specifika uppdraget medverkar olika professioner inom det arbets- och miljömedicinska teamet. Läkarens specifika roll är att kunna integrera ett brett medicinskt perspektiv i riskbedömningen. Viktigt är också att vara förtrogen med riskkommunikation.

Riskfaktorer i arbetsmiljö kan vara

- Ergonomiska förhållanden
- Organisatoriska och psykosociala förhållanden
- Kemiska hälsorisker
- Vibrationer
- Övriga fysikaliska faktorer (t ex buller, inomhusmiljö)

Riskfaktorer i yttre miljö kan vara

- Luftföroreningar och samhällsbuller från trafik
- Persistenta organiska föreningar och toxiska metaller i förorenad mark, dricksvatten och livsmedel
- Joniserande och icke-joniserande strålning från naturliga och andra källor

Utbildningsaktiviteter

- Riskinventering och exponeringsbedömning genom besök på plats med teamet
- Informationsökning i relevanta databaser och andra källor
- Tillsammans med teamet göra riskbedömning, kommunicera resultatet och rekommendera åtgärder för individ, grupp och i förekommande fall omgivande samhälle

På AMM-klinik ges tillfälle till fördjupad utredning och diskussion kring aktuella frågeställningar. På FHV-enhet ges tillfälle till återkoppling och uppföljning på arbetsplatsen.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- Kurser från AMM-kliniker

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C7. HÄLSOFRÄMJANDE

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- ha kunskap om metoder för hälsofrämjande och förebyggande arbete i arbetsmiljön och den allmänna miljön
- kunna planera, genomföra och följa upp hälsofrämjande och förebyggande åtgärder

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och organisation. Metoder för lärande: teoretiska studier, kliniskt arbete i team, medsittning/auskultation, medverkan vid informationstillfällen och möten i andra sammanhang. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

I detta delmål ligger fokus på hur hälsan påverkas av levnadsvanor och arbetsliv i samverkan. Det innefattar kunskap om bland annat levnadsvanornas betydelse för hållbar arbetshälsa, missbruk och riskbruk samt hur ett hälsostrategiskt arbete kan bedrivas på individ-, grupp- och organisationsnivå. Det hälsofrämjande arbetet som specifikt gäller arbetsmiljö behandlas i delmål c5 och c6. Delmålet kan vara aktuellt för ett kvalitets- och utvecklingsarbete.

Utbildningsaktiviteter

- I det enskilda patientärendet använda evidensbaserade metoder för ett hälsofrämjande förhållningssätt
- Skaffa sig kännedom om det hälsofrämjande arbete som bedrivs hos några av FHV-enhetens kundföretag
- Tillsammans med FHV-enhetens medarbetare planera, genomföra och följa upp hälsofrämjande arbeten på kundföretag
- Granska det hälsofrämjande arbete som FHV-enheten erbjuder kundföretagen.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SFLF: Levnadsvanornas betydelse för hälsa och arbetsliv
- Arbetsmedicinsk introduktionskurs

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Ev. projektarbete
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C8. ARBETE OCH SJUKDOM

Tidigare utbildning och kliniska erfarenhet är väsentlig för måluppfyllelsen. Kompletterande sidotjänstgöring kan vara nödvändig.

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- ha kunskap om vanliga sjukdomstillstånd och funktionsnedsättningar, deras diagnostik och behandling och hur de påverkar arbets- och livssituation
- kunna tillämpa denna kunskap vid handläggning av individ- och gruppärenden

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är främst individ, ibland även grupp och organisation. De grundläggande och nödvändiga medicinska kunskaperna och färdigheterna inhämtas under ST-läkarens tidigare utbildning och sidoutbildning inom specialiteten. Under hela tjänstgöringstiden fördjupas lärandet om hur ohälsotillstånd och funktionsnedsättningar påverkar individen i arbetslivet.

Metoder för lärande är kliniskt arbete under handledning och teamarbete. Feedback vid handledning enskilt eller i grupp.

ST-läkaren behöver få en god förståelse om hur vanliga sjukdomar och deras behandling påverkar arbetsförmåga och välbefinnande. Det gäller såväl övergående tillstånd som kroniska sjukdomar och fysiska och psykiska funktionshinder. Sjukdomar som kan ha betydelse för arbetsförmågan är mycket viktiga att kunna identifiera och bedöma med avseende på lämplig fortsatt medicinsk utredning och behandling.

Utbildningsaktiviteter

- Differentialdiagnostiska överväganden vid handläggning av enskilda patientärenden
- Handläggande av enskilda ärenden vid medicinska kontroller och hälsoundersökningar
- Medverkan vid utbildningar på arbetsplatser

FÖRSLAG PÅ KURSER

Inte obligatoriskt

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare

C9. ARBETSFÖRMÅGA OCH REHABILITERING

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- Behärska bedömning av individuell arbetsförmåga och handläggning av arbetslivsinriktad rehabilitering samt medverka i medicinsk rehabilitering i samarbete med samhällets övriga resurser

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Metoder för lärande är teoretiska studier, kliniskt arbete under handledning, medsittning, diskussioner kring ärenden i det egna teamet och samverka med arbetsgivare och Försäkringskassan, deltagande i utbildningsaktiviteter riktade till kundföretag. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Under utbildningstiden ska ST-läkaren bli förtrogen med de olika former av stödjande åtgärder som finns inom det allmänna socialförsäkringssystemet och andra försäkringssystem. Kunskap om andra aktörers och myndigheters roll samt om arbetsrättsliga frågor är viktigt. ST-läkaren behöver få kunskap om vanligen förekommande metoder och instrument för att utvärdera individuell arbetsförmåga.

I det enskilda patientärendet ska ST-läkaren kunna tillämpa de regelverk som finns för att stödja arbetslivsinriktad rehabilitering, eller i förekommande fall på ett ansvarsfullt sätt hjälpa patienten att avsluta sin anställning. Medsittning och handledardiskussioner ger möjlighet att reflektera över FHV:s speciella roll som partsneutral konsult.

Inom arbetsmedicinen berörs så gott som alltid en bredare krets på arbetsplatsen i varje rehabiliteringsärende. Under tjänstgöring på FHV-enhet tydliggörs kundföretagens arbetsmiljö och organisatoriska förhållanden, och hur detta påverkar de anställdas möjligheter till arbetsåtergång.

Utbildningsaktiviteter

- Eget patientarbete med rehabiliteringsärenden samt medsittning hos företagsläkare
- Arbetsplatsbesök i olika miljöer aktualiserade av de egna patientfallen
- Samverka med övriga professioner i arbetsförmågebedömning och rehabiliteringsåtgärder
- Deltagit i informations- och utbildningsinsatser om rehabilitering riktad till kundföretag

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SFLF: Arbetsinriktad rehabilitering
- SFLF: Arbetsrätt och lagstiftning för FHV
- Utbildningsaktiviteter som ges av externa aktörer, t.ex. Försäkringskassan

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C10. LAG OCH RÄTT

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetenta läkaren ska

- ha kunskap om arbetsmiljö- och hälsoskyddslagstiftning samt övrig tillämplig lagstiftning
- kunna tillämpa dessa i det kliniska arbetet

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Metoder för lärande är teoretiska studier, kliniskt arbete under handledning, diskussioner kring ärenden i samverkan med arbetsgivare och andra aktörer, deltagande i utbildningsaktiviteter. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Utbildningsaktiviteter

- Rehabiliteringsutredningar
- Utredningar av patienter med misstänkt arbets- eller miljörelaterad sjukdom
- Lagstadgade medicinska kontroller
- Deltagande i arbetsmiljö- och rehabiliteringsinsatser på kundföretag
- Deltagande i möten med Försäkringskassan, Arbetsmiljöverket, Miljö- och hälsoskyddsförvaltningar och andra relevanta myndigheter

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SFLF: Lag och rätt i arbetslivet
- SFLF: Arbetsinriktad rehabilitering

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C11. MEDICINSKA KONTROLLER

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- behärska genomförandet av lagstadgade medicinska kontroller och vid behov tjänstbarhetsbedömningar

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp och organisation. Metoder för lärande är kliniskt arbete, medsittning, reflektion om etiska frågeställningar i tvärprofessionella team och vid handledning. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

För att kunna genomföra lagstadgade medicinska kontroller behöver ST-läkaren förstå regelverket kring dessa och tjänstbarhetsbedömningar, känna till syftet med en medicinsk kontroll på den enskilda arbetsplatsen (dvs. den aktuella riskbedömningen), samt vara väl förtrogen med hur den ska genomföras och utvärderas.

Utbildningsaktiviteter

- Riskbedömning enligt krav i aktuella föreskriften tillsammans med teamet
- Genomförande av medicinska kontroller med/utan tjänstbarhetsbedömning
  - Vibrationer
  - Härdplast
  - Nattarbete
  - Buller
  - Andra medicinska kontroller, som är aktuella på enheten
- Åtterrappport till kundföretag vid lagstadgade medicinska kontroller
- Riskbedömning för gravida och ammande arbetstagare

På FHV-enhet utförs medicinska kontroller. På AMM-klinik görs vid behov fördjupade utredningar. Om det inte finns möjlighet att genomföra de medicinska kontrollerna på den egna FHV-enheten måste tillfälle ges via auskultation/utbytestjänstgöring på annan FHV-enhet.

FÖRSLAG PÅ KURSER

- SK-kurs - Medicinska kontroller
- Kurser på AMM-klinik (t ex vibrationer, härdplaster, belastningsergonomi)
- Transportstyrelsens kurser

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation
- Kursintyg

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare
- Intyg om kurs/kurser från handledare

C12. ETIK I ARBETSLIV OCH MILJÖ

FÖRESKRIFT

Den specialistkompetente läkaren ska

- Kunna identifiera och ta hänsyn till medicinsk-etisk problematik som uppstår i förhållande till individ, grupp, arbetsgivare, tillsynsmyndigheter och andra samhällsaktörer

KLINISK TJÄNSTGÖRING UNDER HANDLEDNING

Fokus är individ, grupp, organisation och samhälle. Metoder för lärande är kliniskt arbete, medsittning, reflektion om etiska frågeställningar i tvärprofessionella team och vid handledning. Feedback ges via handledning enskilt eller i grupp.

Arbetslivets etik har en central roll i det dagliga arbetet. I läkares grundutbildning berörs medicinsk-etisk problematik som uppstår inom allmän hälso- och sjukvård. Utöver detta och specifikt för FHV är de värdekonflikter, som kan uppstå i relation till andra arbetstagare, arbetsledare och arbetsgivare/kundföretag. Detta innebär ytterligare intressenter att väga in i den etiska analysen och ställer höga krav på ett professionellt förhållningssätt.

Värdekonflikter kan också uppstå gentemot den egna verksamheten, som inom FHV ofta har krav på att vara vinstdrivande. Handledaren har här en viktig uppgift, genom att stärka ST-läkarens insikt i den egna rollen som en oberoende medicinsk expertresurs.

Riskbedömning aktualiserar specifika etiska frågeställningar där värdekonflikter kan uppstå på individ-, organisations- och samhällsnivå.

Utbildningsaktiviteter

- Identifiera värdekonflikter som uppstår vid handläggning av enskilda ärenden
- Tillsammans med handledare och andra medarbetare reflektera kring enskilda och generella värdekonflikter som uppstår och hur de kan hanteras

FÖRSLAG PÅ KURSER

Ingen obligatorisk kurs

Rekommendationer

- Arbetsmedicinsk introduktionskurs
- SFLF: Handledarkurs

EGEN PORTFOLIO

- Egen dokumentation

UPPFÖLJNING TILL SOCIALSTYRELSEN

- Intyg om klinisk tjänstgöring från handledare

TEORETISKA STUDIER

Det är mycket väsentligt att kontinuerligt följa med i den professionella utvecklingen i form av läroböcker, tidskrifter, rapporter och vetenskapliga studier i samband med den kliniska tjänstgöringen. Därför är det viktigt att det på den utbildande enheten finns god tillgång till central och ämnesspecifik litteratur, liksom tillgång till relevanta databaser.

TIPS PÅ BASAL LITTERATUR

- Björgell, Uddenfeldt Wort . ST-boken. ISBN 9789144089164 (utgiven 2015)
- Bonde et al. Miljö- och arbetsmedicin. FADLs forlag (utg 2015).
- Ahlbom et al. Arbets- och Miljömedicin - en lärobok om hälsa och miljö. ISBN:9789144053998 (utgiven 2009).
- Prevent. Medicinska kontroller. ISBN:9789175229676 (utgiven 2006).
- Aronsson et al. Arbets- och organisationspsykologi: Individ och organisation i samspel. ISBN 9789127119055 (utgiven 2012)
- Holmström et al. Människan i arbetslivet. ISBN:9789144079790 (utgiven 1999, reviderad 2014).
- Westerholm et al. Practical ethics in occupational medicine. ISBN:9781857756073 (utgiven 1997)
- Jersild. Medicinsk etik i fickformat. http://www.slff.se/Pages/50083/Etik_i_fickformat.pdf
- Hovelius et al. Allmänmedicin ISBN:9789144084466 (utgiven 2015)

FÖRESKRIFTER

Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS)

Asbest 2006:1
Belastningsergonomi 2012:2
Buller 2005:16
Cytostatika 2005:5
Dykeriarbete 2010:16
Elektromagnetiska fält 2016:3
Gravida och ammande arbetstagare 2007:5
Hygieniska gränsvärden 2015:7
Kemiska arbetsmiljörisker 2014:43
Kvarts – stendamm i arbetsmiljön 2015:2
Mast- och stolparbete 2000:06 – 2011:09
Medicinska kontroller i arbetslivet AFS 2005:6
Organisatorisk och social arbetsmiljö 2015:4
Rök- och kemdykning 2007:7
Systematiskt arbetsmiljöarbete 2001:1
Vibrationer 2005:15
Våld och hot i arbetsmiljön 1993:2

Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS)

WEB-MATERIAL

www.fhvmethodik.se

www.fhv.nu

www.fhvforskning.se

www.slff.se/samf

www.slff.se/slff

www.forsakringskassan.se

<http://www.socialstyrelsen.se/nationellariktlinjerforsjukdomsforebyggandemetoder>

SAMMANFATTNING AV DOKUMENTATION VID ANSÖKAN OM SPECIALITET

Delmål		Klinisk tjänstgöring/uppfyllda kompetenskrav	Kurs	Intyg om arbete
A1	Medarbetarskap, ledarskap och pedagogik	Intyg	Intyg	
A2	Etik, mångfald och jämlikhet	Intyg	Intyg	
A3	Vårdhygien och smittskydd	Intyg		
A4	Kvalitets- och patientsäkerhetsarbete	Intyg		Kvalitets-och utvecklingsarbete
A5	Medicinsk vetenskap	Intyg	Intyg	Vetenskapligt arbete
A6	Lagar och föreskrifter	Intyg	Intyg	
B1	Kommunikation	Intyg	Intyg	
B2	Sjukdomsförebyggande	Intyg	Intyg	
B3	Läkemedel	Intyg	Intyg	
B4	Försäkringsmedicin	Intyg	Intyg	
C1	Sambandsbedömning	Intyg	Intyg	
C2	Patientutredning	Intyg	Intyg	
C3	Gruppundersökningar	Intyg		Kvalitets-och utvecklingsarbete
C4	Exponeringsutredning	Intyg	Intyg	
C5	Arbetets organisation och hälsa	Intyg	Intyg	
C6	Riskbedömning	Intyg	Intyg	

C7	Hälsöfrämjande	Intyg	Intyg	
C8	Arbete och sjukdom	Intyg		
C9	Arbetsförmåga och rehabilitering	Intyg	Intyg	
C10	Lag och rätt	Intyg	Intyg	
C11	Medicinska kontroller	Intyg	Intyg	
C12	Etik i arbetsliv och miljö	Intyg		